

Prekenhåndboka (i Dagen):
12. søn. e. pinse (19. aug. 2007)

Tolleren og fariseeren

Jan Bygstad.

Tekstgjennomgåelse, 13. aug. 2007.

TEKST: Luk 18,9-14

Fortellingen vi her har for oss, gir på mange måter et nøyaktig bilde av datidens fariseere og deres fromhet, samtidig som den altfor ofte mistydes; vi tolker fariseeren ut fra egne fordommer. I følge Jesu undervisning i NT står fariseisme og kristendom i skarpeste motsetning til hverandre. Misforstår vi hvem fariseerne var og hva de stod for, kan vi dermed stå i fare for også å misforstå fariseismens motsetning, evangeliet.

Fariseerne var et religiøst parti som på Jesu tid representerte den dominerende religiøse kraft i Israel. "Brorskapet" deres var blitt til omkring 150 f.Kr. som en slags "indremisjonsbevegelse" som så det som sin oppgave å bevare Guds folk i møte med trykket fra den hedenske greske kultur. I antall var de ikke så mange (ca. 6000), men deres innflytelse overgikk langt deres antall. De representerte en fromhetsretning i datidens Israel, som hadde ett mål for øye: Å innrette hele livet etter Guds lov - Torah'en - som var åpenbart gjennom Moses. Gjennom sitt forbilde og sin forkynnelse ville de virke til at hele Israels folk gjorde det samme, og slik virkeliggjorde sin bestemmelse: Å være et hellig Guds folk midt i en verden av synd og avgudsdyrkelse. Derfor søkte de å innrette hele sitt liv på å leve til Guds ære, og gikk med stort alvor inn for å overholde Mose lov. Derfor er det meget karakteristisk når en av dem på Jesu spørsmål gir følgende svar på hva som er hovedsum av Guds vilje: "Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv!" (Luk 10, 27). I dette nådde mange av dem svært langt, og i kraft av sitt etisk høyverdige liv, ble de sett opp til av folket.

9 Han fortalte også denne lignelsen til noen som stolte på seg selv at de var rettferdige, og foraktet de andre:

I Lukasevangeliet har ordet *lignelse* en noe annen betydning enn hos Matteus (se Mt 13,13-15), og er i dette avsnittet nærmest ensbetydende med eksempelfortelling. Lukas gir i dette verset en kort karakteristikk av hvordan Jesus bedømte fariseernes lovfromhet: "De stolte på seg selv". Lovgjerninger (Gal 2,16) har med at man tror på det gode i seg

selv, tror på at mennesket har en iboende evne til å forandre seg til det bedre. Slik selvtilitt fører ofte til at en kjenner seg bedre enn andre.

10 To menn gikk opp til templet for å be. Den ene var en fariseer og den andre en toller.

Tollerne var i religiøs forstand sett på som noe av det simpleste i Israel. De var medløpere for den romerske okkupasjonsmakten, og dermed sett på som landssvikere, i tillegg til at de ofte brukte sin stilling til å berike seg selv. En av Jesu disipler, Matteus (Levi, Matt 9,9ff), hadde vært toller, og i neste kapittel hører vi om Sakkeus (19,1 -10).

11 Fariseeren stod for seg selv og bad slik: Gud, jeg takker deg fordi jeg ikke er som andre mennesker: røvere, urettferdige, horkarer - eller som denne tolleren. 12 Jeg faster to ganger i uken og gir tiende av alt jeg tjener.

Fariseerens bønn her leses ofte som selvros, noe vi ikke skal være for snare til å mene. I stedet er bønnen et nøyaktig uttrykk for deres teologi. Fariseerne visste nemlig meget godt at et menneske ikke kan oppfylle Guds vilje av egen kraft. Til det trengte en Guds hjelp. Og når denne fariseeren ikke er en grov synder, vet han at dette har han Gud alene å takke for. Derfor gir han Gud æren i sin bønn. Prinsipielt er dette ikke annerledes enn den bønn som hører til synagogens morgenbønn den dag i dag: ”- jeg takker deg for at du ikke har skapt meg som kvinne -!” Det var en hjørnestein i fariseernes tro at det var fullt mulig å bli et rettferdig menneske ved Guds hjelp. ”Gud kan jo ikke be mennesket om noe det ikke kan klare”, tenkte de ut fra menneskelig fornuft.

13 Men tolleren stod langt borte. Han ville ikke engang løfte øynene mot himmelen, men slo seg for sitt bryst og sa: Gud, vær meg synder nådig!

I tolleren møter vi et menneske som vet at det ikke har noe annet å komme med overfor Gud enn sin skam og sin synd, noe som også kommer frem gjennom hans kroppsspråk: Nedslåtte øyne uttrykker skam, å slå seg for brystet uttrykker veklage. Tolleren tar det ikke som en selvfølge at Gud hører hans bønn. Det er denne frykt og beven vi finner i Salme 130: ”Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?”

14 Jeg sier dere: Denne gikk rettferdiggjort hjem til sitt hus, ikke den andre. For hver den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Men den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.

Jesus bruker her ordet ”rettferdiggjort”, Dette er et viktig ord både i GT og i brevene i NT. Ordet er hentet fra samtidens rettspråk, og betegner det at en person i retten frikjennes fra den urett han er anklaget for å ha begått. Når budskapet i NT taler om at en *synder* blir rettferdiggjort, altså at en *skyldig* blir frikjent for Guds domsstol (Rom 3,21ff), blir det ensbetydende med å få syndenes forlatelse. Dette gis ene og alene *for Jesu skyld*, dvs. på grunn av at Jesus har sonet våre synder.

Slik soning hadde fariseerne ikke bruk for, de kunne jo selv klare å få til det gudvelbehagelige liv. Nettopp deres fromhet blir derfor årsak til deres fiendskap mot Jesus. Derfor ser vi i evangeliene at det som mest effektivt skiller et menneske fra Gud, ikke er synd men selvrettferdighet. Det er dette Jesus advarer mot i dagens tekst.

Den som ingenting har å fare med, blir derimot rettferdiggjort av Jesus. For å være en kristen, er å komme til Jesus med sin synd, - ikke sin vellykkethet.

Jan Bygstad

